

«Бібліотека - виховний простір навчального закладу»

З досвіду роботи бібліотекаря

**Богданівської загальноосвітньої
школи I-III ступенів**

Федорченко О.М.

Якщо книга виходить із серця самої людини,
то вона віднайде собі доступ
до сердець інших людей.

Карлейн

Шкільна бібліотека є обов'язковим підрозділом загальноосвітнього навчального закладу, вона органічно поєднує завдання, що стоять в галузі освіти і бібліотечної справи, здійснює бібліотечно-інформаційне, культурно-просвітницьке забезпечення навчально-виховного процесу як в урочний, так і в позаурочний час.

Лише в постійному пошуку, ретельному вивченні інтересів учнів і викладачів, індивідуальному підході до кожної особистості бібліотека може досягти успіху в задоволенні потреб читачів. Тільки беручи активну участь у житті колективу, розділяючи його нелегкі турботи, допомагаючи у вирішенні складних завдань навчання і виховання, бібліотека спроможна виконувати свою функцію: прищеплювати учням любов і повагу до книги.

Зміни, що відбулися в усіх сферах життя суспільства, зокрема в розвитку і становленні національної школи, нові орієнтації у змісті освіти на виховання підростаючого покоління вимагають перегляду й оновлення багатьох аспектів діяльності освітніх бібліотек, у цілому системи бібліотечної справи. В сучасних умовах основними завданнями бібліотеки є:

- виховати у учнів інформаційну культуру, культуру читання, формувати вміння користуватися бібліотекою, її довідковим апаратом, розвивати творчу

думку, пізнавальні здібності та інтереси учнів, сприяти успішному засвоєнню ними навчальних програм;

- забезпечувати зростання професійної компетенції педагогічних кадрів;
- сприяти різним формам і методам бібліотечної роботи, самоосвіти учнів і педагогів, забезпечити літературою їхні соціальні та культурні потреби;
- виховувати в учнів культуру, національну свідомість, шанобливе ставлення до книги як джерела знань.

У бібліотеці складені списки літератури на допомогу навчально-виховній роботі закладу, для популяризації бібліотечно-бібліографічних знань серед учнів, проводяться бесіди, організовуються книжкові виставки, огляди, лекції, бібліотечні уроки, надаючи індивідуальні і групові консультації.

Шкільні бібліотеки покликані формувати у підростаючого покоління риси національної ідеї, яка полягає у формах, методах, функціях та принципах національно-патріотичного виховання: навчання жити для України; любові до Батьківщини та українського народу; турбота про своє та громадянське благо; сприяння становленню й утвердженню України, як сувереної, правової та демократичної держави.

Актуальність обраної теми визначається низкою факторів:

- По-перше, єдиним шляхом для світового інформаційного простору є впровадження інформаційних технологій, які дають змогу користувачам одержати доступ не лише до інформаційних ресурсів бібліотеки, а і до світових інформаційних ресурсів.
- По-друге, в теперешній час складається нова національна інформаційна інфраструктура і бібліотека є її невід'ємною складовою.

- По-третє, в контексті сучасних тенденцій глобалізації й інформації особливої уваги набувають проблеми модернізації освітньої системи України. При цьому особливо важливо поєднувати пріоритети національного виховання, національні культурно-освітні традиції та європейський напрямок країни. Актуальність національно-патріотичного виховання молоді в сучасних умовах значною мірою зумовлюється вимогами сучасних державотворчих процесів на засадах гуманізму, демократії, соціальної справедливості та забезпечення усім громадянам рівні стартові можливості для розвитку та застосування їхніх потенційних здібностей. Отже, проблема національно-патріотичного виховання молоді залишається нагальною і важливою. Шкільна бібліотека є справжнім центром пропаганди книги, надійним помічником учителів у навчанні та вихованні учнів в напрямку національно-патріотичної ідеї. Патріотизм поєднує в собі любов до України, до свого народу, гордість за її минуле і сьогодення, готовність до їх захисту.

Шкільна бібліотека Богданівської загальноосвітньої школи I-III ступенів і є таким центром по вихованню в учнів національно-патріотичної самосвідомості. «Патріотичне виховання молодших школярів засобами шкільної бібліотеки» методична тема над втіленням якої я працюю.

У бібліотеці постійно урізноманітнюються форми роботи з читачами. Національно-патріотичне виховання, популяризація з даної тематики покликані забезпечити морально-політичну і практичну підготовку до виконання священного обов'язку – захисту незалежної України, військової слави в Збройних Силах України, формування у молоді стійкості, мужності, готовності до подвигу, самопожертви, любові до України, бажання відстоювати її незалежність і соборність, наслідування кращих традицій (додаток 2). Сьогодні головною метою шкільної бібліотеки є створення умов для реалізації. Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді засобами бібліотечних форм та методів, серед яких основними є:

інформаційно-масові (дискусії, диспути, читацькі конференції, інтелектуальні ігри, ринги, вечори, вікторини, бібліотечні години, конкурси).

Важливу роль в організації інформаційної діяльності бібліотеки відіграють наочні форми масової та індивідуальної роботи. Допомагає у цьому створені у бібліотеці стенди «Бібліотекар рекомендує», «Бібліотечні новини», де вміщені вимоги щодо користування підручниками та їх збереження, правила роботи з довідково-бібліографічним апаратом; поради батькам та учням як правильно вибирати та читати книги.

В бібліотеці оформлені тематичні виставки та книжкові полиці. Які учні використовують як інформації до предметних тижнів, додаткових творчих завдань, джерела позакласних виховних заходів.

Сьогодні українські вишиванки набули особливої популярності. Їх носять дорослі і діти, чоловіки і жінки, українці та іноземці. Якщо раніше подібний одяг одягали лише на тематичні заходи, то сьогодні вишиті сорочки стали невід'ємною частиною повсякденного і ділового гардеробу. Якщо ви ще не встигли придбати вишиту сорочку, тоді ми пропонуємо вам ознайомитися з п'ятьма причинами, чому ви повинні це зробити.

У 2014 році Україна відзначала 200 – річчя від дня народження Тараса Григоровича Шевченка – видатного українського поета, прозаїка, драматурга, художника, політичного і громадського діяча. Шевченко виступає сьогодні духовним будівничим нашої держави . Щороку на початку березня в нашій школі проходить шевченківський тиждень. У ці дні учні читають поезії Кобзаря, виконують пісні на його вірші, розігрують українські п'єси, відвідують шкільну бібліотеку . Тут до їх уваги – добірка тематичної літератури «Ми чуємо тебе, Кобзарю, крізь віки». Виставка дитячих малюнків «Шевченків світ у буянні фарб, сплетінні ліній»

«Мова - духовний скарб нації.»

9 листопада - День української писемності та мови

Успіхи людини в житті, її взаємини з іншими членами суспільства значною мірою залежать від уміння спілкуватися. Мова – найважливіший універсальний засіб спілкування людей. Українська літературна мова належить до найпоширеніших високорозвинених мов світу. Свято встановлене Указом Президента України. Відзначається щорічно 9 листопада в день пам'яті преподобного Нестора Літописця.

«Жив і творив заради України»

До 150-річчя від дня народження Михайла Грушевського (1866-1931)

Михайло Сергійович Грушевський - перший президент України, український історик, письменник, громадський та політичний діяч, голова Центральної ради (1917-1918), академік, автор понад 2000 наукових праць.

“Завдяки історичній пам’яті

людина стає особистістю,

народ – нацією, країна –

державою” (Михайло Грушевський)

До 160-ї річниці від дня народження Івана Франка (27 серпня 1856 - 28 травня 1916)

«Нам пора для України жить» Виставка творів Івана Франка.

Багатогранність постаті Івана Франка спонукає читачів знову і знову відкривати для себе щось нове і цікаве в його творах.

"Іван Франко - це розум і серце нашого народу. Це боротьба, мука і передчуття щастя України. України і людськості"

(Максим Рильський)

«Подвиг, що залишиться у віках»

8-9 травня ми відзначаємо День пам'яті та примирення та річницю Перемоги над нацизмом у Європі.

До цієї дати у шкільній бібліотеці відкрилася виставка книг українських письменників і поетів, які розповідають про хід та наслідки Другої світової війни, яскраво доносять до читача ті буремні події.

«Чорнобиль. Без права на забуття»

26 квітня - 30-та річниця аварії на Чорнобильській АЕС

Чорнобиль...

Це слово назавжди увійшло в людську свідомість як символ глобальної екологічної катастрофи.

Адже вибух на ЧАЕС зачепив багато людей, у тому числі півтора мільйона дітей, завдавши значної шкоди їх здоров'ю.

Одразу після аварії майже 8,5 млн людей були опроміненими. Навколо Чорнобильської АЕС забрудненими і непридатними для проживання залишилися 155 тисяч квадратних кілометрів територій, з них 52 тис кв. км – сільськогосподарські землі.

«Не витравити з серця біль Афгану...»

15 лютого - День вшанування учасників бойових дій на території інших держав. Після Другої Світової війни війська СРСР брали участь у 24 локальних війнах і збройних конфліктах на території 16 іноземних держав.

Найбільш масштабною та трагічною була війна в Республіці Афганістан.

«Голгофа голодної смерті»

День пам'яті жертв Голодомору

У 4-ту неділю листопада наш народ згадує скорботні сторінки своєї історії.

Україна в 1932-1933 роках пережила страшну трагедію – Голодомор, який забрав мільйони людських життів.

До Дня пам'яті жертв Голодомору у бібліотеці розгорнуто виставку "Гологофа голодної смерті". Проведено виховний захід для учнів 5-6 класів «Пам'ятаємо минуле заради майбутнього» (додаток 1)

«Козацька слава»

14 жовтня - День українського козацтва

14 жовтня, у день Покрови Божої Матері, в нашій державі відзначається День Українського козацтва та День захисника України.

До Дня українського козацтва підготовлена викладка книг про славних козацьких лицарів - захисників нашої Батьківщини.

У 2016 році третій Всеукраїнський місячник шкільних бібліотек проходить під гаслом «Книга і читання – важливий чинник у вихованні духовних цінностей учнів».

Читання пронизує усі сфери життєдіяльності людини та є основою освітньої, пізнавальної, інформаційної, професійної сфери її діяльності. Стрімке зростання обсягів інформації, котру необхідно засвоїти, потребує збільшення темпу читання, якості та швидкості розуміння прочитаного і прийняття рішення. З огляду на зазначене, читання стає основою освіти і провідною навичкою самоосвіти людини впродовж життя.

Цікаво для учнів 5-6 класів був проведено бібліотечний урок «Подорожуємо книжковим містом» Учні брали активну участь у проведенні вікторини та конкурси. Для учнів 5-11 класів було проведено інформаційний калейдоскоп «Бібліотеки – це скарбниці всіх багатств людського духу».

Проведено інформаційну годину «Сторінками електронних книг». Учні 5-8 класів здійснили захоплюючу подорож у минуле. Позналилися з історією виникнення книги, порівняли сучасну книгу із старовинною, довідалися про

професії, які потрібні для створення сучасних книг. Відбувся перегляд презентації «Історія виникнення книги».

Нам відомо, що патріотизм починається з любові до своєї оселі, з колискової, яку співала мати, з рідної мови та пісні. Саме ці фактори формують поняття «мала батьківщина». А любов до отчого дому, шана до матері, свого родоводу, традицій, що постійно живлять громадянина упродовж життя, переростає в любов до великої Батьківщини – України.

Окреслений досвід роботи бібліотеки закладу – лише частка того задуманого, до чого будемо наближатися завдяки спільним колективу. Бібліотека - це острівець тиші і спокою в бурхливому морі навчальної діяльності школи.

«ПАМ'ЯТАЄМО МИНУЛЕ ЗАРАДИ МАЙБУТНЬОГО»

Для учнів 5 – 8 класів присвячений Голодомору 1932 – 1933рр.

Мета заходу:

- поглибити знання учнів про голодомор 1932 – 1933рр;
- показати всю жорстокість, з якою винищували наш народ;
- виховати особисту стурбованість кожного за події тих років;
- навчити сприймати чужу біду, чужий біль, як свої власні;
- сприяти пробудженню бажання вивчати історію своєї держави, берегти її традиції, уболівати за майбутнє країни.

Обладнання:

- книжкова експозиція «Згадувати, щоб не повторилося»;
- плакат «Голодний рік – голодний вік»;
- фоторепродукції;
- свічка;
- черствий хліб, вода, колоски;

ХІД ЗАХОДУ:

(Лунають у запису церковні дзвони. Читається «Біла молитва братика» А. Листопад)

Бозю!

Що там у тебе в руці?!

Дай мені, Бозю, хоч соломинку...

Щоб не втонути в Голодній Ріці.

Бачиш, мій Бозю, я ще – дитинка.

Та ж підрости хоч би трохи бодай.

Світу не бачив ще білого, Бозю.

Я – пташенятко, прибите в дорозі.
Хоч би одненьку пір'їночку дай.
Тато і мама – холодні мерці.
Бозю, зроби, щоби їсти не хотілось!
Холодно, Бозю.
Сніг дуже білий.
Бозю, що там у тебе в руці?!

1933 рік. Найчорніший час в історії України. Навіть через півсторіччя ступати боляче стежками жахливої трагедії, яка сталася на благословенній землі квітучого українського краю. Ніде в світі не зафіксовано голоду, подібного тому, що випав на долю однієї з найродючіших країн. Як могло трапитися, щоб у житниці світу зник хліб, люди залишилися без жодної зернини?

Смерть чатувала на людей і вдень, і в ночі. Пухли від голоду малі й старі, вимирали цілі родини й села.

А люди біднії в селі,
Неначе злякані ягнята,
Позамикалися у хатах
Та й мруть...
Сумують комини без диму.
А за городами, за тином
Могили чорнії ростуть.
Гробокопателі в селі
Волочать трупи ланцюгами
За царину і засипають
Без домовини. Дні минають,

минають місяці. Село

Навік замовкло, оніміло

І кропивою поросло.

1930 – 1932 роки були дуже бурхливими. Людей примушували вступати до колгоспів. Записували до колгоспів іноді всіх членів родини. Вступ до колгоспу вважався добровільним лише на словах, а насправді все це здійснювалось насильно під загрозою позбавити всього і навіть виселити із землі дідів та прадідів. До колгоспу забирали все, що було в господарстві: коней, корів, плуги, борони. В жовтні 1932 року партійно-державна верхівка прийняла рішення вийти із кризи через конфіскацію всіх запасів зерна. За кілька місяців надзвичайні комісії викачали із селян внутрішні фонди – продовольчий, фуражний, насінневий. У селах було організовано спеціальні бригади, які проводили подвірні обшуки з конфіскацією всіх запасів їжі. Коли здавати було нічого, організували «буксир» (четверо-п'ятеро чоловіків-активістів на чолі з уповноваженим), який ходив дворами і відбирав хліб. Спочатку забирали ніби залишки, а потім усе підряд: зерно, бобові та інші продукти. Люди кричали, плакали, лаяли, проклинали... Настав голод 1932 – 1933 років.

Їдуть, їдуть людомори

У червоних прапорах,

Забирають із комори

Порох, зниділий на прах.

Вимітають пил зі скрині,

Зерен запашні сліди,

Залишають Україні

Хліб з кропиви й лободи.

Світ виносять із халупи,

Що віками там горів,
І складають поміж трупи
Недовмерлих матерів.
Їдуть, їдуть без осмути,
Борошно везуть вочу
І співають, щоб не чути
З ями стогону й плачу.

(Д. Павличко)

Наприкінці зими 1933 року голод в Україні набув нечуваних розмірів. Намагаючись врятуватися тисячі селян йшли в міста, де на весні скасували хлібні карточки і можна було купити хліб. Але сільським жителям нічого не продавали.

Дороги, що вели до міста, були блоковані. Все ж тисячі селян пробиралися туди, та не знаходили порятунку, вмирали прямо на вулицях.

Це остання хлібина, остання...

Очі горем налиті вщент.

Батько й діти не їли зрання,

Це остання хлібина, остання...

Після неї голодна смерть.

Плаче й крає мов соломину

Пильно дивиться діввора.

- Тату, їжте ось цю шкуринку

Майте жалю до нас краплинку

Умирати вже вам пора.

Взяв шкуринку дідусь і плаче

І стареча рука тремтить,

Сиве око, - сліпе, не зряче
Але , серце, його козаче
Б'ється рівно і хоче жить.
Стали кожному крихти в горлі,
Спазми в горлі.
Немає слів
А над хатою – клекіт орлів,
А на вигоні – трупи чорні
Там, де саваном сніг білів.

(«Остання хлібина»)

За зиму 1932 – 1933 в селах з'їли всіх собак, котів, щурів. Переловили ворон і горобців, корови, свині, кози ще раніше були забрані й вивезені. Щодня на цвинтар десятками вивозили мертвих. На деяких возах були ще живі, вони ворушились і стогнали дорогою до могили. Люди від голоду божеволіли, їли людей, їли власних дітей.

Без болю не згадати страшні муки і переживання українського народу в 1932 – 33 роках. Ще довго-довго, з покоління в покоління будуть передавати батьки синам і дочкам, а ті своїм дітям спогади про тих, які залишили життя земне у пекельних муках.

У селах навесні 1933 року почалося людоїдство.

Влітку, у серпні зорепад. Теплими, погожими ночами зірки падають додолу, падають, але не розбиваються, бо застигають у повітрі, спалахують, востаннє перемовляються між собою перед тим, як піти у вічність. Але то не звичайні зірки, то зорі – ДУШІ безневинно вбитих дітей. Постійте тихо в передсвітанні біля вікна, розчиніть його навстіж і послухайте про що гомонять зорі-душі.

(Звучить повільна музика і повільно «впливають» три зіроньки. Вони кружляють у танці, зупиняються).

1-а зірка. А мені заподіяли смерть за «5» колосочків. Було це літечком 33-го. Я з маленькою сестричкою Катрусею пішла на колгоспне поле по колосочки. Ой, як хотілося їстоньки... Катруся, опухла від голоду, сиділа на межі і рученятами ловила волошку, щоб з'їсти її. Я озирнулась, зійшла з межі, зірвала один колосок, 2, 3... 5... і раптом схопив мене голова сільради і поволік до воза... мене били, палили сірниками ручки, ламали пальчики і били, били, били... поки не забили. Забили за «5» колосочків, а було мені шість рочків.

І Катруся моя теж померла, там, на межі. Тепер вона теж зіронька.

2-га зірка. І мені хотілося їстоньки, мене Ганнусею звали. Спочатку померли мої бабуся і дідусь. З голоду вони опухли і здавалися дуже великими. Приїхали дядьки, повкидали їх на воза і повезли їх за село в ями. Мій таточко пішов до міста за хлібом і не повернувся – його дядько міліціонер з рушниці застрелив. Я в матінки все просила: «Відріж мені пальчика, я його з'їм, а то він не перекушується». Мама обнімала, цілувала мене, а з її великих запалих очей котились сльози. Надвечір мама помила нас з братиком, одягла в чисті сорочечки, напоїла маковинням... І вже нас не стало. Ганнусею, Ганнусею мене звали...

3-я зірка. А я Андрійком був... Було мені три рочки. Мене матуся зарубала... З моїх ручок, з моїх ніжок холодець зварила, старших братиків і сестричок ним погодувала. А мою голівку до серденька притуляла, люлі-люлечки співала, любим дитям називала... А через два дні моя рідна, люба мама в річці утопилась...

У той рік заанімили зозулі

У той рік занімили зозулі,

Накувавши знедолений вік,

Наші ноги розпухлі узули

В кирзаки-різаки у той рік.

У той рік мати рідну дитину

Клала в яму, копнувши під бік,

Без труни, загорнувши в ряднину...

А на ранок – помер чоловік.

У той рік і гілля, і коріння –

Все трощив буревій навкруги...

І стоїть ще й тепер Україна,

Як скорботна німа край могил.

(Д. Головка)

Ти кажеш, не було голодомору?

Ти кажеш, не було голодомору?

І не було голодного села?

А бачив ти в селі пусту комору,

З якої зерно вимели до тла?

Як навіть варево виймали із печі

І забирали прямо із горшків,

Окрайці виривали з рук малечі,

Із торбинок нужденних стариків?

Ти кажеш, не було голодомору?

Чого ж тоді, як був і урожай,

Усе суціль викачували з двору, -
Греби, нічого людям не лишай!
Хто ж села, вимерлі на Україні,
Російським людом поспіль заселяв? хто?
На чиєму це лежить сумління?
Імперський молох світ нам затуляв!
Я бачив сам у ту зловісну пору
І пухлих, і померлих на шляхах.
І досі ще стоять мені в очах...
А кажеш – не було голодомору...
(Д. Білоус)

УРОК МУЖНОСТІ

для учнів 5-6 класів

Мета заходу:

- формування в учнів почуття патріотизму, любові до свого народу, його історії та героїчного минулого; - виховання громадянських почуттів, свідомої соціальної активності та відповідальності;
- формування й розвиток мотивації, спрямованої на підготовку до захисту Вітчизни, на прикладі подвигу людей старшого віку та дітей війни;
- формування інтересу до літератури про Велику Вітчизняну війну.

Обладнання:

- книжкова експозиція “Дитинство, опалене війною”;

ХІД ЗАХОДУ

Бібліотекар. Сьогодні ми будемо говорити про мужність. Що ж ми розуміємо під словом “мужність”? (відповіді дітей)

В тлумачному словнику записано: “Мужність – це риса характеру людини, у якій поєднуються хоробрість, рішучість, витримка тощо // відвага, сміливість”.

А ось як написала про це одна відома поетеса у своєму вірші, який так і називається – “Мужність”:

Ми знаєм, що нині лежить на вагах

І що відбувається нині.

Час мужності пробив на наших часах

І мужність нас не покине.

Все далі в історію відходять жорстокі битви Другої світової ввійни, в яких наш народ проявив справді героїчну мужність, відстояв честь і незалежність Батьківщини. Уже давно на місці руїн і попелищ вирости світлі квартали міст, нові заводи і фабрики, здається, ніщо не нагадує про війну.

Але ніколи не будуть забуті імена тих, хто в тяжкий для нашої країни час здійснив неповторні подвиги, хто не пощадив самого життя, заради щастя нинішніх поколінь. Подумайте тільки, яке величезне щастя випало наступним поколінням – шістдесят років мирного життя.

1941 рік, червень, суботній день. Люди готувалися до недільного відпочинку. Червень – найчарівніша пора в Україні. Уявіть собі ... Усе навкруги в красі та силі ... Розквітають сади і луки, з поля чути п'яний аромат скошеної трави ... І раптом – війна.

Війна ... Вам, діти, це слово відомо лише з історії, розповідей ветеранів-фронтовиків, зі спогадів про суворі минувші дні. Я впевнена, якщо комусь із вас довелося чути розповіді людей, котрі пережили це страхіття, то ви слухали з завмиранням серця, як якусь незвичайну страшну історію. Давайте й ми з вами на нашому уроці згадаємо ті страшні події, ті незвичайні подвиги, щоб потім пам'ятати про них усе життя

22 червня 1941 рік, о 4 годині ранку, коли вся наша країна спокійно відпочивала від денних турбот, фашистська Німеччина, без оголошення війни, вчинила варварський напад на нашу Батьківщину. Саме в цю чарівну ніч ворожі бомби і снаряди впали на мирну землю. Україна стала ареною жорстоких смертельних боїв: 57 дивізій, 1500 літаків, 1200 танків були направлені на неї...

Минули дні і роки пролетіли,

А дня того забудь ніхто не міг.

Тут навіть сосни з горя посивіли,

Тут навіть камінь плаче край доріг.

Хіба ж забудеш, як палили хати?

Гойдались мертві у страшній петлі,

І на шляху валялися хлоп'ята,
Багнетами прибиті до землі.
Хіба ж забудеш, як сліпого діда
В звірячій злобі витягли крізь дим.
До танків прив'язали людоїди
І розірвали надвоє живим.
Село горить, валує чорний дим,
Пожежа в небі аж регоче.
Упала мати на поріг... і їй
Вже не розплющить більше очі.
Шість місяців дитяткові лише,
Воно шука матусі груди.
Покривджене воно не зна іще,
Що більше матері не буде...

Влаштовувалися десятки тюрем, таборів для військовополонених, в яких знущалися жорстоко і бездушно над нашими людьми. Фашизм приніс з собою звірства, розруху, голод, сльози, смерть. У страхітливому вогнищі війни народилися мільйони героїв, чиї подвиги стали легендою і вічно житимуть у віках, викликатимуть захоплення і велику шану всіх наступних поколінь вільних і чесних людей світу. Є герої відомі всім, є герої – маловідомі, а є – і взагалі нікому невідомі. Але ж значення подвигу, його цінність, вимірюється не знаменитістю. На знаменитість ніхто із героїв в ті моменти і не розраховував. Просто вони знали і завжди собі повторювали: “Якщо не я, так хто ж...” І з молитвою на губах, з ім'ям матері, дружини чи дитини, солдати здійснювали неймовірні подвиги.

Привели його на світанні
У багнюці всього, у крові

Захлиналися постріли дальні,
І дрижали бліді вартові.
Мов примари, гайдалися тіні,
На колісках скуйовджених віт.
І було партизану-хлопчині
Вісімнадцять – не більше – літ.

І хоч були вони зовсім юними і їм дуже хотілося жити, вчинки їх були вже не дитячими, зневажливо ставилися до своїх мучителів і ні за яких умов, навіть, коли йшлося про життя чи смерть, вони не зраджували своїх друзів, свою Батьківщину...

Очі з лоба вилізли дико
Надірвався і тріснув крик
– Хлопець виплюнув кашу в пику
Свій навіки німий язик.
Розстріляли його на світанні
За селом у глибокім рові...
І вставало, немов повстання,
Ранком сонце в його крові.

Діти війни... Війна забрала в них отчий дім, материнську ласку, батьківську турботу, безхмарне дитинство і юність, а найголовніше – позбавила права жити. Не можна забути сповнені тугою їхні очі, опухлі від голоду животики, опущені в німому відчаї головки і маленькі рученята, які міцно тримали свою єдину іграшку. А скільки останків дітей, їхніх іграшок було розкопано після війни на подвір'ях шкіл, чи знайдено в попелі згорілих будинків. Гнів перехоплює подих при згадці про ці страшні звірства фашистів.

Тож давайте пом'янемо загиблих хвилиною мовчання (хвилина мовчання).

Дорогою ціною дісталася нам Перемога. Я знаю, що пройдуть роки, змінюватимуться люди, покоління і настане той час, коли зовсім не залишиться живих свідків того страшного лихоліття, але я впевнена, залишиться пам'ять про них, про їхні подвиги, про ту жорстоку і бездушну війну, яка забрала життя мільйонів людей, принесла лихо і горе на нашу українську землю. І від нас усіх залежить, щоб це залишилося у пам'яті наступних поколінь. Бо без пам'яті немає майбутнього. Уклонімося ж тим, хто поліг у бою... Хто поклав рідну землю собою.

І НА ТІМ РУШНИКОВІ . . .

(виставка-вернісаж: захід для учнів 5-9 класів)

Мета: Викликати в учнів інтерес до історичного минулого.

Виховувати національну самосвідомість, інтерес до народних традицій, культурної спадщини українського народу.

Пробуджувати пізнавальні інтереси до вивчення традиційних художніх промислів українського народу.

Обладнання: Рушник, хліб-сіль, калина, записи українських народних пісень про рушник, “Пісня про рушник” А. Малишка, виставка книг про український рушник, виставка художніх творів про рушник.

Епіграф: “І на тім рушникові оживе все знайоме до болю: і дитинство, й розлука, й твоя материнська любов “

ХІД ЗАНЯТТЯ

Гостей годиться хлібом-сіллю зустрічати,

Привітним гожим словом віншувати.

Прийміть же хліб на мальовничім рушникові.

Про цей рушник сьогодні йтиме мова.

Хліб і рушник- одвічні людські символи.

Хліб-сіль на вишитому рушникові- то висока ознака гостиності українського народу.

Хліб на рушнику

На рушнику, який бабуся вишивала,

Хлібину запашну я покладу.

На вишиванці квітка вже прив’яла,

А хліб- живий, його безсмертний дух.

Узор я перейму, й на чистій полотнині

Знов птахи оживуть і квіти розцвітуть.

Рушник я збережу.

Наступні покоління

Хлібину хай на ньому покладуть.

А особливо всіх сьогодні хочеться привітати з чудовим весняним днем. Тож нехай і у нашому залі буде справжня весна.

Український рушник... З вишитими квітами, зірками, птахами... Від сивої давнини і до наших днів, у радості й горі він був і є невід'ємною часткою нашого життя та побуту. Його порівнюють з піснею, вишитою нитками на полотні.

Без рушника, як і без пісні, не обходиться народження, одруження, поховання людини .

Простий скромно оздоблений рушник, висів у кожній хаті. В різних куточках України він називався по різному: утираг, утиральник, стирач, витирач, набожники, покутники, плечовики. Приміром, рушник для витирання рук і обличчя- утирач, для посуду, стола й лави- стирач, або стирок, для пов'язування сватів- плечовий, плечовик, для ікон- набожник.

Відповідно до призначення, рушники різнились і технікою виконання. Утирачі й стирники (стирачі) найчастіше ткали із цупких ниток. Покутники, подарункові- із тонкого, гарно вибитого полотна (для пов'язування світів).

Цікава деталь: коли ткали обрядові та весільні рушники, чоловікам забороняли заходити до хати . Жінки починали ткати рушники тільки в середу, п'ятницю або суботу у так звані жіночі дні.

Перший витканий рушник призначався для гостей. Він завжди висів на видному місці. Господиня в знак поваги до гостя, давали йому рушник на плече чи руку, брала кухлик з водою і люб'язно пропонувала свої послуги.

Про рушник- утирач мовиться в народній пісні:

Вода у ведеречку,

Братику , вмийся.

Рушник на кілочку,

Братику, втрися

Найбільше обрядових сюжетів, пов'язаних рушником, зберіглися у весільному обряді.

Весільний рушник, кожна дівчина вишивали сама собі .

З вечора тривожного аж до ранку

Вишивала дівчина вишиванку.

Вишивала дівчина, вишивала,

Чорну і червону нитку клала.

А то чорна нитка– то страждання,

А червона нитка– то кохання.

А то чорна нитка часто рвалась,

А червона нитка легко слалась.

Ой, піду в неділеньку на гулянку,

Подарую милому вишиванку.

Сердься, мій соколику, чи не сердься,

Будеш ти носити її коло серця.

Вишивати рушники, сорочки матері навчали своїх дівчат змалку. Багато вишивали дівчата на вечорницях, довгими осінніми та зимними вечорами. У кожній родині, де підростала дівчина, скриня мала поповнюватися рушниками. В давнину, якщо ікони не покриті рушниками, то не можна і молитву казати було.

Рушник використовували і в будівництві хати. Коли будували хату, то на рушниках піднімали сволоки, а потім ці рушники дарували майстрам (сволокце виступ, який робили посередині стелі. До нього прикріплювали залізним значком, щоб вішати одяг чи колиску).

—Де використовують рушники тепер? (Прикрашають кімнати, стелять під ноги нареченим, прикрашають весільні машини, на рушнику завжди лежить коравай

—У кого у вас є дома вишиті рушники?

Рушники бувають вишивані, ткані, мальовані. Подивіться, які складні, дивовижні візерунки. Адже не віриться, що своїми руками можна таке диво створити.

У вірші Т. Коломієць говориться:

Біле поле полотняне,

Рівно ткане, чисто пране,

А по ньому голка ходить,

За собою нитку водить.

Покрутиться так і сяк —

Зацвіте червоний мак.

Зазирне і там, і тут— .

Волошечки зацвітуть.

Застрибає навпорошки—

Зажовтіють колоски.

А як пройдеться поволі—

Заряхтять листочки в полі.

Біле поле полотняне.

Рушником барвистим стане

- А хто знає, що означають квіти на рушниках? Наприклад що символізує мак? (Пам'ять роду). Символом чого є лілея? (Символ життя).

Якщо уважно придивитись до узорів, то вони дуже різноманітні. Ця різноманітність залежить від місцевості, де живуть люди. Як кажуть у народі “Де інша хатка, там інша гадка “.

В.Кордонець

У потемній різбленій шкатулці

Я зберігаю вишитий рушник.

Мені його передала бабуся,

У хащах літ зберігся він, не зник.

Рушник цей не прикраса, не для свята,

Він крилами вже сотні літ білів,

Коли біда приходила у хату,

То він зціляв від муки і болінь.

Такий узор на ньому незбагнений!

Як не мудрий, невтямиш, вчому річ:

І папороть цвіте вогнем зеленим,

І стріли блискавиць висять крізь ніч...

А може, простор Доля–Берегиня

Над білим світом руки простягла,

Щоб вберегти ще й наше покоління

Від Карни, від Мари, від всього Зла.

Зелене, жовте, чорне і червоне...

Це пам'ять роду, вічна, як ріка,

Записана язичницьким узором

На крилах талісмана рушника.

Ось перед вами узор, характерні для Київської, Чернігівської, Сумської, Полтавської областей. Та нам всім відомо, що “Червоне — то любов, а чорне — то журба “. Як ви бачите гама кольорів різноманітна. На рушниках є, і інші кольори.

Що ж вони означають?

Червоний— сонечко. Коричневий— щаслива дорога. Зелений— зустріч з добрими людьми. Синій— блакитне небо. Жовтий— символ здоров’я, успіху.

Як ми бачимо на Чернігівщині перевага надається зеленому і синьому кольорам. На Київщині— червоний і синій (рослинні орнаменти, та багато кольорні). Недаремно говорять у народі, що вишивка подібна до мозаїки. Орнаменти бувають різні: рослинні, геометричні, мішані (поєднуються рослинні і геометричні орнаменти). Всі вони неповторно гарні.

Серед поширених мотивів на рушниках— образ дерева життя, модель роду людського. Дерево починає рости з землі, потім розгалуджується на три гілочки. У візерунках зустрічаємо калину, виноград, мак, лілею, руту, хміль.

Вишита тканина та її орнаменти мають символічне значення. Вимережуючи хрестиком орнаменти, жінки викладали в них свої закликання від злих сил, просили здоров’я, удачі й щедрої долі для тих, кому рушники призначалися.

Візерунки самі придумували. Візерунок був сімейною таємницею, яку мати передавала дочці. Техніка вишивання рушників має близько ста варіантів і так само як і гама кольорів (вишивають хрестиком, гладью, качалочкою, болгарським хрестиком, пряма гладь, миштва). У “Повісті временних літ “ розповідається про перше повстання древлян у Київській Русі. Як відомо, житичі, (так називали племя) під проводом удільного коростенського князя Мала, дали рішучий бійІгоревим воякам, котрі стягували непосильну данину,

а самого князя розірвали навпіл на пригнутих берегах. У 946 році, зібравши численне військо, Ольга (дружина Ігоря) вирушила походом на древлян: підступно захопила місто і жорстоко розправилася з його жителями— Коростень був повністю спопелений, а всіх чоловіків перебито, підлітків і юнаків забрано у полон. На кілька століть перестала існувати колись могутня древлянська столиця. Саме тому чорна гама на рушниках характеризувала жіночу тугу за своїми вірними охоронцями— у продовж століть вишивка древлянок мала чорний колір з додатком незначних червоних відтінків.

Як тут не згадати поетичний образ з відомої пісні Дмитра Павличка: “ Два кольори мої, два кольори: червоне то любов, а чорне то журба “. (звучить пісня “Два кольори “)

Сьогодні ми бачимо лише невелику кількість рушників, що збереглися у наших оселях.

Часто вишивка поєднується з поезією. Тарас Григорович Шевченко завжди цікавився особливостями одягу, його оздобленням, деталями вишивок.

Це знайшло своє відображення в поезії Т. Г. Шевченка “У неділю не гуляла “

І неділю не гуляла,

Та на шовки заробляла,

Та хустину вишивала,

Вишиваючи співала:

Отак вона вишивала,

У віконце поглядала...

Вшановуючи пам'ять Великого Кобзаря, його щирою любов до народного мистецтва, Леся Українка, вперше відвідавши могилу у місті Каневі, принесла в дарунок рушник, що вишила власноручно. Зараз його відновлено майстринями Черкащини, і він зберігається у музеї Т. Г. Шевченка на Тарасовій горі. “

Спадала краплею тривога із пера “, так мужня жінка, народна поетеса з Печеніжина на Коломийщині Параска Шовкова, вишила поезію і рушники, сорочки ризи. І так гарно вміла про це сказати:

Хрестик до хрестика,

Нитка до ниточки–

Роза червона,

Мов справжня, жива.

Скільки ще в пам’яті

Співанок витече

Доки в узорі

Заквітнуть слова.

На кінець нашої цікавої розмови я хочу побажати вам, щоб ви були щасливими і неповторно гарними, як і оці рушники. Хай ваша доля буде щасливою. Вчітсья любити красу, дарувати людям тільки добро.

Благословенні будьте ,небеса

І ясне сонце, будь благословенне.

Нехай панує на землі краса

І не шуга полум’я шалене.

Нехай панує на землі добро,

Співає пісню колискову,

Хай не конає батечко Дніпро

І вільно лине в далеч світанкову.